

**YÜKSEKÖĞRETİMDE KALİTE VE AKREDİTASYON:
PROGRAM AKREDİTASYONUNDA
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ'NİN UYGULAMALARI***

Geliş Tarihi: 18.04.2023

Kabul Tarihi: 24.05.2023

(Received)

(Accepted)

Bilal YILMAZ^{1,6,7*}

Rıza SALAR^{2,6,7}

Burak Erdiñ ASLAN^{3,6,7}

Mustafa SÖZBİLİR^{4,6}

Atilla KESKİN^{5,7}

* Bu çalışma Atatürk Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi (BAP Proje No: 2019-1093) tarafından desteklenmiştir.

¹Prof. Dr, Atatürk Üniversitesi, Eczacılık Fakültesi, Analitik Kimya ABD, 25240, Erzurum, yilmazb@atauni.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8574-7570

²Doç, Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Fen Bilgisi Öğretmenliği ABD, 25240, Erzurum, rizasalar@atauni.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6577-0821

³Dr. Öğr Gör, Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Beden Eğitimi Öğretmenliği ABD, 25240, Erzurum, erdinc.aslan@atauni.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6228-1392

⁴Prof. Dr, Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Kimya Öğretmenliği ABD, 25240, Erzurum, sozbilir@atauni.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6334-9080

⁵Prof. Dr, Atatürk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, 25240, Erzurum, keskin.1@atauni.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5317-6032

⁶Atatürk Üniversitesi, Önlisans ve Lisans Eğitim Koordinatörlüğü, 25240, Erzurum

⁷Atatürk Üniversitesi, Kalite Koordinatörlüğü, 25240, Erzurum

ÖZ

Gelişen dünyada insanların yaşam standartlarının yükselmesi sonucu kalite konusu sürekli gündemimizde olan bir kavramdır. Her alanda olduğu gibi yükseköğretimde de özellikle eğitim alanında ulusal hatta uluslararası düzeyde eğitim kalitesinin yükseltilmesi kaçınılmaz bir hal almıştır. Özellikle yükseköğretimde eğitim kalitesinin güvence altına alınabilmesi hususunda program akreditasyonu önemli bir araç haline gelmiştir. Bunun için gerek ülkemiz gerek diğer ülkelerdeki yükseköğretim kurumları eğitim kalitesinin artırılabilmesi için program akreditasyon çalışmalarını teşvik etmektedir. Bu çalışmada, iyi uygulamaların paylaşılması ve yaygınlaştırılması amacıyla Atatürk Üniversitesinin “Program Akreditasyonu” konusunda yaptığı çalışmaların iyi uygulama örneği olarak değerlendirilebileceği üzerinde durulmuştur. Üniversitemizin program akreditasyon çalışmaları süreci planla-uygula-kontrol et-önlem al (PUKÖ) döngüsünde ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kalite, Akreditasyon, Yükseköğretim, PUKÖ

QUALITY AND ACCREDITATION IN HIGHER EDUCATION: PRACTICES OF ATATURK UNIVERSITY ON PROGRAM ACCREDITATION

ABSTRACT

As a result of the increase in the living standards of people in the developing world, the issue of quality is a concept that is constantly on our today. As in every field, it has become inevitable to increase the quality of education at the national and even international level in higher education, especially in the field of education. Program accreditation has become an important tool to ensure the quality of education, especially in higher education. For this, higher education institutions both in our country and in other countries encourage program accreditation studies in order to increase the quality of education. In this study, it is emphasized that Ataturk University's studies on "Program Accreditation" can be considered as an example of good practice in order to share and disseminate good practices. The program accreditation process of our university was handled in the plan-apply-check-take (PACT) cycle.

Keywords: Quality, Accreditation, High Education, PACT

GİRİŞ

Alan yazında kalite kavramı çok farklı şekillerde tanımlanabilmektedir. Bu nedenle standart bir kalite tanımı yapılamamaktadır. Bundan dolayı kalitenin pek çok tanımıyla karşılaşmamız mümkündür. Bunun sebebi kalitenin göreceli bir kavram olması ve insanların mükemmeli yakalama isteklerinin farklı olması olabilir. Genel anlamda kaliteyi bir mal veya hizmetin öngörülen amaca uygunluk derecesi olarak tanımlayabiliriz (Çağlar & Kılıç, 2008). Küreselleşen günümüz dünyasında her gün şahit olduğumuz yeni değişimler ve gelişmeler, ülkeleri ve kurumları bir rekabet ortamına sürüklemektedir. Günümüzde gerek kamu gerek özel sektör varlığını sürdürebilmek için müşteri beklentilerini ve ihtiyaçlarını karşılamak zorundadır. Bunun için de mal veya hizmetin başlangıç noktasından müşteriye ulaşıncaya kadar geçen her aşamanın kalite güvence sistemi ile kontrol altına alınabilmesi gerekmektedir.

2022 yılı itibari ile 131 tanesi devlet üniversitesi olmak üzere Türkiye’de toplam 208 üniversite vardır. Bu üniversitelerde 8 milyonun üstünde öğrenci eğitim görmektedir. Eğitim gören öğrencilerin mezun olduktan sonra nitelikli bir meslek icra edebilmeleri için kaliteli eğitim almaları kaçınılmazdır.

Yükseköğretimde eğitim kalitesinin güvence altına alınması hususunda program akreditasyonu önemli bir araç haline gelmiştir. Bu nedenle pek çok ülkenin yükseköğretim kurumu eğitimde kaliteye ulaşabilmek için program akreditasyon çalışmalarını teşvik etmektedir. Yükseköğretimde program akreditasyonunun amacı üniversitelerde verilen eğitimin kalitesini artırmak, alanında nitelikli ve yetkin mezunların yetişmesine katkı sağlamaktır. Bir ülkede alanında yetkin mezunların olması hem yükseköğretim kurumları hem de ülkenin geleceği açısından çok önemli bir konudur. Bu sayede mezunların alanında yetkin bir biçimde iş hayatına atılması, ülkenin üretim ve hizmet alanına katkı sağlaması, ülkenin kalkınması ve gelişmesi açısından da çok önemlidir. Bundan dolayı liyakatli kişilerin yetişmesine katkı sağlayan yükseköğretim kurumlarında program akreditasyonu gün geçtikçe daha da önem kazanmaktadır. Çünkü akreditasyon, yükseköğretim kurumunun ya da programının kalite standartları açısından öz değerlendirme yapmasına, bağımsız ve tescillenmiş bir akreditasyon kuruluşu tarafından dış

değerlendirmeye girerek eğitim kalitesinin onaylanmasına katkı sağlayan bir güvence sistemidir (Aktan & Gencel, 2007).

2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun Ek 35. maddesine göre ülkemizde üniversitelerin ya da programlarının kalite çalışmalarında sorumlu oldukları en üst kurum Yükseköğretim Kalite Kurulu (YÖKAK)'dur. YÖKAK 2016 yılında özerkleşerek üniversitelerin kalite güvencesi konusunda dış değerlendirmeye tabi tutulmasını ve belli bir standarda kavuşmasını sağlamıştır. Ayrıca YÖKAK, program akreditasyonunu gerçekleştirecek olan akreditasyon kuruluşlarının da tescil belgesini düzenlemekle görevli resmi mercidir. Bu sayede tescillenen akreditasyon kuruluşları tarafından yükseköğretimdeki programların akreditasyonu gerçekleştirilmektedir.

Ülkemizde üniversitelerin ya da programlarının akreditasyon süreçleri 2016 yılından sonra hızlı bir şekilde artmaya başlamıştır. Uluslararasılaşma anlamında programlardaki öğrencilerin özellikle Avrupa ülkeleri başta olmak üzere yurt dışındaki öğrenci değişim programlarına katılması noktasında akreditasyon daha da önemli hale gelmiştir. Bu sayede diplomaların tanınması anlamında yükseköğretim kurumlarında kalite güvence sistemi olan akreditasyon süreci uluslararası bir boyut kazanmıştır. Akreditasyon kuruluşlarının belirlemiş olduğu standartlar çerçevesinde programlar akreditasyon kuruluşlarına müracaatlarını yapmaktadır. Kalite yolculuğunda hem akademik hem idari süreçlerin belirli standarda ulaşması ve kalite kültürünün eğitim kurumlarında yerleşmesi sağlanmaktadır. Kalite güvence sistemi olarak tanımladığımız akreditasyon kelimesi kullanıldığı yere göre farklı anlamlar içermektedir. Akreditasyon sözcüğü "ad" (birisine) ve "credere" (güvenmek) sözcüklerinden türetilen Latince'den gelen bir sözcüktür (Artugal, 2010). Aynı şekilde güvenilir anlamına gelen Fransızca "accrediter = akredite" sözcüğü ile de ifade edilmektedir (Erkuş & Özdemir, 2010). Başka kaynaklarda da akreditasyon sözcüğünün anlamı; program ya da kurumun belirlenen ölçütler veya standartlar ile uyumunun tescilli bir akreditasyon kuruluşu tarafından değerlendirilmesi ve onaylanmasını içeren resmi bir işlemdir (Ceylan, 2009). Akreditasyonun başka bir tanımı ise bağımsız akreditasyon kuruluşları tarafından kurumların kalite sistemlerinin

belli standartlara sahip olup olmadıklarının değerlendirilmesi ve onaylanması sürecidir (Erkuş & Özdemir, 2010).

Yükseköğretimde eğitim kalitesinin artırılması amacıyla bir kalite güvencesi sistemi olan program akreditasyonu ile ilgili çalışmalar gün geçtikçe önem kazanmaktadır. Bunun için üniversiteler program akreditasyon sayısını artırabilmek için çalışmalarını sürdürmektedirler. Yükseköğretim kurumlarının değerlendirilmesindeki kalite performans göstergelerinden birisi de lisans düzeyinde akredite olan program sayısıdır. Bu bağlamda gerek ülkemiz gerek diğer ülkelerdeki yükseköğretim kurumları eğitim kalitesinin artırılabilmesi için program akreditasyon çalışmalarını teşvik etmektedir.

Bu çalışmada Atatürk Üniversitesinde kalite güvencesi sisteminin geliştirilmesine yönelik yapılan iyi uygulama örneklerinin biri olan program akreditasyon çalışmaları süreci planla-uygula-kontrol et-önlem al (PUKÖ) döngüsüne uygun olarak sunulmaktadır. Çalışma bir araştırma makalesi olmayıp iyi uygulama örneğinin paylaşılması amaçlanmaktadır.

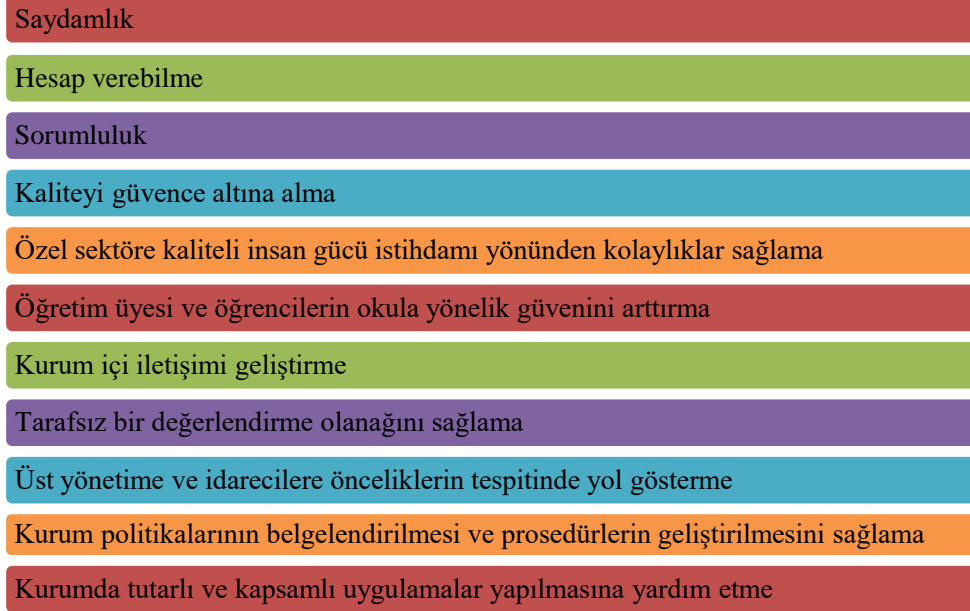
1. AKREDİTASYONUN AMACI VE YARARLARI

Akreditasyon; yükseköğretim kurumlarının ya da programlarının sundukları belge ve kanıtların değerlendirilme işidir. Bu sayede kurum ve programlar kamuoyu nezdinde güvenini artırır. Değerlendirme süreçlerinin belirli standartlar ve ölçütlere uygun olarak yapılması da, program ve kurumların akreditasyon kuruluşlarına olan güvenini sağlar (Koyuncu, 2007). Genel anlamda bakılacak olursa akreditasyonun temel amaçları Şekil 1'deki gibi özetlenebilir (Bakioğlu & Baltacı, 2000):

Şekil 1. Akreditasyonun Temel Amaçları

Akredite olmak bir kurum veya program için önemlidir. Çünkü akredite olmuş bir kurum veya programının verdiği eğitim hizmetlerinin akredite olmayan eşdeğer programlara göre daha sistematik ve izlenebilir süreçlere göre yürütüldüğü düşün¼l¼r. Bu durum kurum ya da programın kamuoyunda saygınlığını artırır ve programın tercih edilmesine sebep olabilir. Örneđin YÖKAK tarafından tescillenmiş akreditasyon kuruluşları tarafından akredite edilmiş programların bilgileri YÖKAK tarafından izlenmekte ve program bilgileri Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına (YÖK) iletilmektedir. YÖK aracılığı ile 2016 yılından itibaren akredite program bilgileri Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzunda yayımlanmaktadır. Buna ilaveten akreditasyonun kurum ve programlara pek çok yararı bulunmaktadır. Bunlar Şekil 2'deki gibi özetlenebilir (Sarp, 2014):

Şekil 2. Akreditasyonun Yararları

Görüldüğü gibi akreditasyon başta saydamlık, hesap verebilme, sorumluluk olmak üzere akredite olan kurum veya programa yönelik olumlu pek çok yararı vardır. Bunun yanı sıra kamuoyunun bilinçlenmesi ve üniversite tercihi zamanında öğrenciler açısından üniversite veya eşdeğer programlar arasında tercih sebebi olabilir.

1.1. Akreditasyon Türleri

Türkiye’de yükseköğretimde; akreditasyon kurumsal akreditasyon ve program akreditasyonu olmak üzere iki şekilde yapılabilmektedir.

Kurumsal Akreditasyon Programı (KAP): Yükseköğretim kurumlarındaki liderlik, yönetim ve kalite, eğitim ve öğretim, araştırma ve geliştirme ve toplumsal katkının PUKÖ döngüsünde değerlendirilmesidir. (Erkuş & Özdemir, 2010). KAP, YÖKAK tarafından oluşturulan değerlendirme takımları tarafından Kurumsal Dış Değerlendirme ve Akreditasyon Ölçütleri ile Kurumsal Dış Değerlendirme ve Akreditasyon

Kılavuzu kapsamında yürütülmektedir. KAP'a dâhil edilecek yükseköğretim kurumları YÖKAK tarafından belirlenmektedir. Belirlenen yükseköğretim kurumları için değerlendirme takımları oluşturulmaktadır. Değerlendirme takımları tarafından ilgili yükseköğretim kurumlarına ön ziyaret ve saha ziyareti olmak üzere iki ziyaret gerçekleştirilmektedir. Bu ziyaretlerin ardından değerlendirme takımları Kurumsal Akreditasyon Raporlarını hazırlamaktadır. Bu raporlar doğrultusunda YÖKAK ilgili kurum için akreditasyon kararını vermektedir. Bu karar 5 yıl süreyle kurumun tam akreditasyon alması, 2 yıl süreyle koşullu akreditasyon alması ya da kalite güvencesi uygulamaları bağlamında ilgili yükseköğretim kurumuna destek verilmesi şeklindedir.

Program Akreditasyonu: YÖKAK tarafından tescillenen bir akreditasyon kuruluşu tarafından belirli bir program için önceden belirlenmiş standart ve ölçütlerin program tarafından karşılanıp karşılanmadığının değerlendirilmesidir. Türkiye'de 2022 yılı itibari ile YÖKAK tarafından tescillenen ve program akreditasyonuna yetkili olan ulusal 19 akreditasyon kuruluşunun adı Tablo 1'de verilmiştir (YÖKAK, 2023).

Tablo 1. Tescil Süresi Devam Eden Ulusal Akreditasyon Kuruluşları

Sıra	Akreditasyon kuruluşu	Tescil tarihi	Tescil bitiş tarihi	Geçerlilik süresi (yıl)
1	Dil Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği-DEDAK	15.09.2021	15.09.2023	2
2	Diş Hekimliği Eğitimi Programları Akreditasyon Derneği-DEPAD	11.03.2020	11.03.2022	2
3	Eczacılık Eğitimi Programlarını Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği-ECZAKDER	25.12.2014	25.12.2016	2
		26.12.2018	26.12.2020	2
		26.12.2020	26.12.2025	5
4	Fen, Edebiyat, Fen-Edebiyat, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakülteleri Akreditasyon Derneği-FEDEK	26.08.2010	26.08.2012	2
		1.02.2013	1.02.2015	2
		9.04.2015	9.04.2018	3
		9.04.2018	9.04.2023	5
5	Hemşirelik Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği-HEPDAK	25.12.2014	25.12.2016	2
		25.12.2016	25.12.2018	2
		25.12.2018	25.12.2023	5
6	İlahiyat Akreditasyon Ajansı-İAA	11.09.2019	11.09.2021	2
		15.09.2021	15.09.2023	2
7	İletişim Araştırmaları Derneği-İletişim Eğitimi Değerlendirme Akreditasyon Kurulu-İLEDAK	31.01.2018	31.01.2020	2
		31.01.2020	31.01.2022	2
		19.01.2022	19.01.2027	5
8	Mimarlık Eğitimi Akreditasyon Derneği-MİAK	17.11.2021	17.11.2023	2
9	Mühendislik Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği-MÜDEK	16.11.2007	16.11.2012	5
		1.02.2013	1.02.2018	5
		1.02.2018	1.02.2023	5

Sıra	Akreditasyon kuruluşu	Tescil tarihi	Tescil bitiş tarihi	Geçerlilik süresi (yıl)
10	Öğretmenlik Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği-EPDAD	15.10.2014	15.10.2016	2
		31.01.2018	31.01.2020	2
		31.01.2020	31.01.2022	2
11	Peyzaj Mimarlığı Eğitim ve Bilim Derneği-PEMDER	8.04.2020	8.04.2022	2
12	Sağlık Bilimleri Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği-SABAK	31.01.2018	31.01.2020	2
		31.01.2020	31.01.2025	5
13	Sosyal Beşeri ve Temel Bilimler Akreditasyon ve Rating Derneği-STAR	8.07.2020	8.07.2022	2
14	Spor Bilimleri Derneği-Spor Bilimleri Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Kurulu - SPORAK	8.01.2020	8.01.2022	2
		19.01.2022	19.01.2024	2
15	Tıp Eğitimi Programlarını Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği-TEPDAD	30.11.2011	30.11.2012	1
		28.03.2013	28.03.2015	2
		28.03.2015	28.03.2017	2
		28.03.2017	28.03.2022	5
16	Turizm Akademisyenleri Derneği-Turizm Eğitimi Değerlendirme ve Akreditasyon Kurulu-TURAK	31.01.2018	31.01.2020	2
		31.01.2020	31.01.2022	2
		19.01.2022	19.01.2024	2
17	Türk Psikologlar Derneği	26.08.2010	26.08.2012	2
		26.08.2012	26.08.2014	2
		6.02.2019	6.02.2021	2
		23.06.2021	23.06.2026	5
18	Veteriner Hekimliği Eğitim Kurumları ve Programları Değerlendirme	2.02.2012	2.02.2013	1
		19.12.2013	19.12.2015	2
		19.12.2015	19.12.2017	2

	ve Akreditasyon Derneği- VEDEK	19.12.2017	19.12.2022	5
19	Ziraat Fakülteleri Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği- ZİDEK	8.07.2020	8.07.2022	2

1.2. Yükseköğretim Kurumlarında Program Akreditasyon Süreci

Akreditasyon bir yükseköğretim kurumu veya programının eğitim kalitesinin artırılması için belirli ölçüt ve standartlara dayalı olarak yürütülen bir süreç (Gencel, 2001) olup, akredite olan kurum veya programın akreditasyon geçerlilik süresi de sonsuz değildir. Belirli sürelerde (1-3 yıl) ara değerlendirme yapılma koşulu ile akreditasyonun geçerliliği uzatılabilmektedir. Akreditasyon süreçleri akreditasyon kuruluşları tarafından genellikle şu şekilde sürdürülmektedir (Erkuş & Özdemir, 2010):

✓ YÖKAK tarafından tescillenen akreditasyon kuruluşu, akredite edilecek kurum ya da program için belirli standart ve ölçütleri belirleyerek yayımlar.

✓ Akreditasyon başvurusu yapacak olan program ilgili akreditasyon kuruluşuna program veya birim yöneticisi kanalı ile yazılı veya elektronik ortamda başvuru yapılır.

✓ Akreditasyon başvurusu alınan programın talebi ilgili akreditasyon kuruluşunun yönetim kurulu tarafından değerlendirilerek başvurusu onaylanır ve programa bildirilir. Bu süreç başvuru ile geri dönüşün yapıldığı tarih yaklaşık 3-12 ay arasında değişebilir.

✓ Akreditasyon kuruluşu aynı veya benzer programlar ile ilgili program paydaşlarından bir değerlendirme takımı kurarak, takım üyelerinin bilgilerini aylar öncesinden ilgili program yöneticisine bildirir.

✓ Program, ilgili akreditasyon kuruluşunun ölçütleri doğrultusunda kendi değerlendirmelerini içeren bir öz değerlendirme raporunu ve kanıtlarını sistematik bir şekilde hazırlar. Hazırlanan öz değerlendirme raporu ve kanıtları ilgili akreditasyon kuruluşuna elektronik ortamda ya da posta yolu ile gönderilir.

✓ Öz değerlendirme raporu ve kanıtları fiziksel ve teknik açıdan ilgili akreditasyon kuruluşu tarafından bir ön değerlendirmeden geçirilir. Eğer fiziksel ya da teknik bir eksiklik olması durumunda akreditasyon kuruluşu dosyayı ilgili programa iade eder. Program, akreditasyon kuruluşunun yorum ve önerilerine göre öz değerlendirme raporunu ve kanıtlarını güncelleyerek tekrar incelenmek üzere akreditasyon kuruluşuna iletir.

✓ Akreditasyon kuruluşu program tarafından gönderilen güncellenen öz değerlendirme raporu ve kanıtlarını program değerlendirme takım üyelerine program saha ziyaretinden en az 3-6 ay öncesinden gönderir.

✓ Program akreditasyonu değerlendirme takımı, öz değerlendirme raporu ve kanıtlarının incelenmesi sonucu bir ön rapor hazırlar ve akreditasyon kuruluşuna iletir. Akreditasyon kuruluşu öz değerlendirmede ifade edilen ölçüt ve standartların tutarlılığını değerlendirmek için saha ziyareti için program yöneticisi ile program ziyareti takvimini belirler. Bu ziyarette, takım üyeleri rektörlük üst yönetimi, programın bağlı olduğu dekanlık, öğrenci temsilcileri, akademik/ıdari personel, mezunlar, komisyon üyeleri, dış paydaş temsilcileri, kütüphane, kantin, yemekhane yetkilileri ile görüşerek öz değerlendirme raporunda yer alan bilgilerin doğruluğunu kontrol eder. Takım üyeleri, ziyaret esnasında gördükleri programın ilgili ölçüt karşısında güçlü ve geliştirmeye açık yönlerini not alarak bir rapor hazırlar.

✓ Ziyareti gerçekleştiren değerlendirme takım üyeleri, kurumun akreditasyonla ilgili standartları ne ölçüde karşıladığı hakkındaki takım değerlendirmelerini ve programın akreditasyon ölçütlerini sağlama durumu hakkındaki önerilerini içeren kısa bir çıkış bildirme raporunu program öz değerlendirme komisyon üyeleri ve davet edilen paydaşların karşısında okur. Ziyaretin sonlanmasının ardından değerlendirme takımı detaylı bir rapor hazırlayarak akreditasyon kuruluşunun yönetim kuruluna sunar.

✓ Akreditasyon kuruluşu, ziyareti yapılan programdan karar öncesi değerlendirme takımı tarafından hazırlanan rapor doğrultusunda bir savunma raporunu programdan talep edebilir. Değerlendirme takımının raporunda önemli bir bilgi veya kanıt fark edememesi ya da ziyaretin ardından kısa bir süre içinde programdaki önemli bir iyileştirme olması halinde bu gelişme

kanıta dayalı olarak raporlanır ve program tarafından ilgili akreditasyon kuruluşuna iletilir.

✓ Akreditasyon kuruluşunun yönetim kurulu programdan ve ziyareti gerçekleştiren değerlendirme takımından elde ettiği raporu ve kanıtları göz önünde bulundurarak programa akreditasyon kabulü, adaylık statüsü veya ret kararını verir.

✓ Bunun ardından akreditasyon kuruluşu, akreditasyon süreci tamamlanan program yöneticisine programın akreditasyon durumunu ve akreditasyon geçerlilik süresini içeren yönetim kurulu kararını iletir. Ayrıca akreditasyon kuruluşları akredite olan programın adını ve akreditasyon geçerlilik süresini gösteren bir belgeyi kendi web sayfalarında yayımlar.

2. PROGRAM AKREDİTASYONUNDA ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ'NİN UYGULAMALARI

Atatürk Üniversitesi tarafından yürütülmekte olan “Yeni Nesil Üniversite Tasarım ve Dönüşüm Projesi” kapsamında eğitim kalitesinin artırılması ve program akreditasyonunda programlara rehberlik etmesi amacıyla 2019 yılında Üniversitede “Önlisans ve Lisans Eğitim Koordinatörlüğü” kurulmuş ve yönergesi oluşturulmuştur. Ocak 2019 itibari ile akreditasyona sahip Üniversitemizde 6 lisans programı bulunmaktaydı. Bu 6 programdan 5’i Mühendislik Fakültesi bünyesindeki programlar olup, onların da Eylül 2020 ayı itibariyle akreditasyon geçerlilik süreleri tamamlanmıştı. Program akreditasyonu çalışmalarını hızla yaygınlaştırmak için kapsamlı bir çalışma planlanmış ve yürütülmüştür. Bu kapsamda Üniversitede 2020 yılında 40 program, 2021 yılında da 23 program Akreditasyon Öz Değerlendirme Raporunu (ÖDR) kanıtları ile hazırlamış ve başvuruya hazır hale getirmiştir. Ancak; akreditasyon kuruluşlarının bazı programlara sayı kotası koymasına ya da ilgili akreditasyon kuruluşlarının bazı programlarda artık müracaat almamasından dolayı 2021 yılında 30 program, 2022 yılında da 33 program resmi olarak akreditasyon başvurusunda bulunabilmiştir. Mayıs 2023 itibariyle Kurumda 47 akredite program bulunmakta ve 9 programın ise değerlendirme süreci devam etmektedir.

Ayrıca 2023 Ocak ayı itibari ile 29 program da akreditasyona ilk defa başvuruda bulunmuştur. Bu başarıya nasıl ulaşıldığı ve akreditasyon sürecinde PUKÖ döngüsünün nasıl tamamlandığı aşağıda verilmiştir.

2.1. Planlama

Rektörlük Makamı tarafından hangi programların akreditasyon sürecini başlatacağı konusunda Önlisans ve Lisans Eğitim Koordinatörlüğü görevlendirilmiştir. Koordinatörlük tarafından, programı akredite edecek akreditasyon kuruluşunun olup olmadığı araştırılmış, akreditasyona başvuru yapması planlanan lisans programlarının listesi yapılarak, akreditasyon sürecinin planlanması Rektörlük onayına sunulmaktadır. Sonrasında akreditasyon başvurusu yapması istenen bu programlara gerekli tebliğ Rektörlük tarafından resmi yazıyla bildirilmekte ve akreditasyon süreci resmi olarak başlatılmaktadır.

2.2. Uygulama

Akreditasyon planlaması yapılan programların yöneticisi, yardımcıları ve bu programların bulunduğu fakültelerin dekan ve dekan yardımcılara “Akreditasyon nedir, Nereden başlanır ve Ne yapılması gerekir?” konularında öncelikle Önlisans ve Lisans Eğitim Koordinatörlüğü tarafından seminerler verilmiştir. Seminerlerde, Eczacılık Fakültesinin akreditasyon yolculuğu süreci iyi uygulama örneği olarak paylaşılmıştır. Sonrasında ÖDR hazırlayacak programlara komisyon üyelerini ve çalışma takvimlerini hazırlamaları için resmi yazı yazılmış ve programlardan ÖDR komisyon üyeleri ile 6 aylık çalışma takvimlerini oluşturmaları istenmiştir. Ayrıca, Önlisans ve Lisans Eğitim Koordinatörlüğü tarafından akreditasyona dahil edilen programların bulunduğu 20 fakülteye ayrı ayrı ziyaretler yapılmıştır. Bu ziyaretlerde programların tüm akademik personeline ilgili akreditasyon kuruluşunun nasıl bir ÖDR istediği, ölçütlerinin neler olduğu ve kanıtları ile nasıl bir ÖDR hazırlanması gerektiği konularında seminerler verilerek gerekli rehberlik yapılmıştır. İhtiyaç duyulması durumunda bazı fakülteler tekrar ziyaret edilerek program bazında eğitim ve farkındalık seminerleri verilmiştir. Diğer yandan Önlisans ve Lisans Eğitim Koordinatörlüğü

ofisinde akreditasyon çalışmalarını başlatacak olan program yöneticilerine yönelik rehberlik çalışmaları tüm akreditasyon süresince randevu sistemine göre sürdürülmüştür. Bunun yanında akreditasyon çalışmalarında yapılan paydaş anketleri başta olmak üzere programların üniversite bazında istediği belge ve kanıtlar Önlisans ve Lisans Eğitim Koordinatörlüğünce temin edilerek ilgili programlara iletilmiştir. Akreditasyon çalışması yapan tüm programlar ÖDR belgelerini hazırladıktan sonra Önlisans ve Lisans Eğitim Koordinatörlüğüne taslak ÖDR'yi kanıtları ile teslim etmiştir. Koordinatörlük her bir programın ÖDR'sini ilgili akreditasyon kuruluşunun ölçütleri doğrultusunda inceleyerek gerekli düzeltmeleri içeren raporu program yöneticisine sunmuştur. Program düzeyinde revize edilen ÖDR'ler ve kanıtları Koordinatörlüğe tekrar teslim edilmiş ve gerekli inceleme ve rehberlik çalışmalarına devam edilmiştir. Bu çalışmaların sonucunda akreditasyon dosyasını kanıtları ile hazırlayan programların ilgili akreditasyon kuruluşuna başvuru sürecini başlatması Rektörlük Makamı tarafından uygun görülmüştür. İlgili programlar 31 Ocak 2020-30 Ocak 2023 tarihleri aralığında dijital ortamda veya posta yoluyla resmi başvurularını tamamlamış ve başvuru yaptıklarına dair belgeyi Kalite Koordinatörlüğüne teslim etmiştir. İlgili akreditasyon kuruluşlarından müracaatlarının kabul edildiğine dair onayı takiben gerekli ödeme süreçleri tamamlanarak ilgili programların ÖDR dosyası ve kanıtlarını Haziran 2020-Ağustos 2022 tarihleri arasındaki aylarda ilgili akreditasyon kuruluşlarına göndermeleri sağlanmıştır.

2.3. Kontrol Etme ve Önlem Alma

İlgili akreditasyon kuruluşlarınca ÖDR dosyaları değerlendirildikten sonra saha ziyaretleri başladığında programlar, Koordinatörlük ve Rektörlük ile sürekli iletişim içinde olmuşlardır. Saha ziyaretine gelecek değerlendirme heyetleri program yöneticileriyle saha ziyaretlerini planlarken Koordinatörlük ve Rektörlük her zaman hazır bulunmuş ve ihtiyaç duydukları alanlarda gerekli rehberlik ve destek sağlanmıştır. Ayrıca saha ziyaretini yapan akreditasyon kuruluşlarının değerlendirme takımları çıkış bildirgesinin ardından değerlendirme raporunda ek belgeler istediği takdirde, programlarla sürekli iletişim içinde olunmuş ve programlara her türlü rehberlik desteği verilmiştir. Akreditasyon kuruluşlarından nihai akreditasyon kararı programlara bildirildiğinde programlar tarafından Koordinatörlüğe ve

Rektörlüğe hemen bilgi verilmiş ve kurumun web sayfasında haber yapılmıştır. Bu çalışmalara Ocak 2020 ayında başlanmış yaklaşık 3 yıl içinde Ocak 2023 ayı itibari ile 85 programın resmi olarak akreditasyon sürecine başvuru yapması sağlanmıştır.

2.4. İyileştirme

Üniversitenin akreditasyon politikası gereğince süreç aynı şekilde devam ettirilmiş ve 2023 yılında da kurumdaki 29 programın daha sürece katılması sağlanmıştır. Pandemi döneminde dahi programlara aynı destek verilmiş, benzer süreçler takip edilerek programların ilgili akreditasyon kuruluşlarına resmi başvurusu gerçekleştirilmiştir. Akreditasyon süreçleri programlarla birlikte Koordinatörlük ve Rektörlük tarafından takip edilmiştir.

İlgili Akreditasyon kuruluşlarının değerlendirme takımları tarafından bildirilen iyileştirmeye açık yönlerin geliştirilmesi ve kalite komisyonu tarafından yapılan çalışmalar sonucu tespit edilen diğer yönlerin iyileştirilmesi için "Kalite Eylem Planı" hazırlanmıştır.

Bu eylem planı akreditasyon ve kalite çalışmalarını etkin bir şekilde yapmaya çalışan birimler için önemli bir yol haritası olmuştur. Kalite eylem planının hayata geçirilmesi için akademik birimlerde Birim Kalite Komisyonları oluşturulmuştur. Birim Kalite Komisyonlarına akreditasyon ve kalite çalışmalarında üniversitemizin gelişmeye açık yönlerini içeren seminerler verilmiştir.

Akademik birimlerden kalite eylem planında yer alan başlıklar konusunda faaliyet raporları kanıtları ile istenmiş ve gerekli iyileştirme çalışmaları yapılmıştır. Bunlara aşağıdaki uygulamalar örnek verilebilir:

✓ Lisans düzeyinde mezun veren her program için "Akreditasyon Öz Değerlendirme Komisyonu" oluşturulması ve yıllık programın öz değerlendirme raporunun hazırlanması,

✓ Tüm birimler tarafından "Akreditasyon Süreci Eylem Planı" hazırlanması,

✓ Tüm birimler tarafından "Akreditasyon Süreci Faaliyet Raporu" hazırlanması,

- ✓ Üniversite bünyesindeki "Anket Değerlendirme Sistemi"nin geliştirilmesi ve sürekli hale getirilmesi,
- ✓ İç ve dış paydaşların programlar ile ilgili görüşlerinin anket, görüşme vb. tekniklerle belli periyotlarda alınması ve raporlanması,
- ✓ Ders ve program çıktıları ile hazırlanan sınavların uyumluluğuna yönelik belirtke tablolarının oluşturulması ve bölüm komisyonlarınca değerlendirilmesi,
- ✓ Her eğitim öğretim yılı başında programların, program çıktılarının ve ders öğrenme kazanımlarının gözden geçirilmesi,
- ✓ AKTS iş yükü anket sonuçlarına göre ders içeriklerinin güncellenmesi,
- ✓ Öğrencilere danışman değerlendirme anketi uygulanması,
- ✓ Ve karar alma süreçlerinde eğitimle ilgili toplantılarda öğrenci temsilinin sağlanması.

Program akreditasyonu çalışmalarında; programların akreditasyon başvurusunun planlanması, çalışmaların uygulanması, sürecin takip edilmesi, izlenmesi, sonuçlandırılması ve sonrasında da iyileştirmeler için gerekli düzenlemelerin yapılması ile birlikte PUKÖ döngüsünün işletilmesi sağlanmıştır.

YÖK'ün 2022 yılında yayımlanmış olduğu "Üniversite İzleme Ve Değerlendirme Genel Raporu" incelendiğinde Atatürk Üniversitesi'nin 5 ile 9 arasında akredite programa sahip olan 22 üniversiteden birisi olduğu görülmektedir (Kurulu, 2022). Akredite lisans programı sayısına göre üniversitelerin dağılımı Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Akredite Lisans Programı Sayısına Göre Üniversitelerin Dağılımı

	0	1-4	5-9	10-14	15-19	≥20
Devlet	67	26	14	9	6	4
Vakıf	38	13	8	4	1	3
Toplam	105	39	22	13	7	7

Kurum sahip olduğu akreditasyon politikası ve bu politikanın güvence sistemi ile 2024 yılı sonu itibari ile Türkiye’deki üniversiteler arasında lisans düzeyinde en fazla program akreditasyonuna sahip olan üniversite unvanını almayı hedeflemektedir. 3 yıl içerisinde akredite olan program sayısını 6’dan 47’ye çıkaran Kurumun akreditasyon yolculuğunda bu başarıya ulaşılmasında Rektörlük üst yönetimi başta olmak üzere Fakülte Dekanları, Bölüm başkanları ve Koordinatörlüğün bu işi sahiplenmesi, içselleştirmesi, heyecanı ve takım çalışmasına inanmasının payının büyük olduğu söylenebilir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Türkiye’de üniversitelerin kalite süreçleri tamamen YÖKAK tarafından 2015 yılında yönetmelik ile 2017 yılında ise yasa ile kurum iç değerlendirme raporlarının (KİDR) hazırlanmaya başlamasıyla sürdürülmektedir. 2022 yılında KİDR 3.1 sürümünde yer alan liderlik, yönetim ve kalite, eğitim ve öğretim, araştırma ve geliştirme ve toplumsal katkı başlıklarında toplam 46 alt başlıkta KİDR belgesinin kanıtları ile hazırlanması gerektiği görülmektedir.

Yükseköğretimde akreditasyon sadece üniversite ya da programı ilgilendirmemektedir. Aynı zamanda paydaşlar, sivil toplum örgütleri, yerel yönetimler, ilgili bakanlıklar gibi kurumlar da programın akreditasyon çalışmalarında yer almaktadırlar. Akreditasyon konusunda çalışmaların artması toplumsal anlamda kalite bilincini artıracaktır. Akredite olan bir programdan mezun olan bireyin rekabet gücü ve istihdam alanında tercih edilebilirliği yüksek olacaktır. Dolayısıyla buradan da anlaşıldığı gibi akreditasyon bir amaç değil bir araç olarak önümüze çıkmaktadır (Çelik & Gürdal, 1999). Çünkü akreditasyonun amaçlarından biri de üretim veya hizmet kalitesinde belirli standartlarda önlem alma ve iyileştirmenin sağlanmasıdır (Bayındır, Efe, & Başer, 2018).

Akreditasyon sürecinde eğitim girdilerinden biri de akademik personeldir. Akademik personel sayısı ve niteliği eğitim kalitesi açısından çok önemlidir. Türkiye’deki üniversitelerin bazı programlarında akademik

personel sayısı başına düşen öğrenci sayısı nispeten fazladır (Erkuş & Özdemir, 2010). Akademik personel sayısı az olduğunda özellikle kalabalık sınıflarda akademik personelin öğrenci ile etkili iletişim kurmasında yetersizlikler, ödev ve projelerin değerlendirilmesinde güçlükler yaşanabilir. Bu durum kaliteli eğitim verilmesine engel olduğu gibi diğer yandan da programların akreditasyon sürecine tam olarak hazır olmalarını olumsuz yönde etkileyen faktörler olarak görülmektedir.

Türkiye’de YÖKAK tarafından tescillenen ve geçerliliği olan 19 farklı ulusal akreditasyon kuruluşu olmasına rağmen; bazı programları akredite edecek akreditasyon kuruluşları hala mevcut değildir. Program akreditasyonunun teşvik edilmesi hususunda ilgili programın akreditasyonunu gerçekleştiren resmi kuruluşun var olması da önemli bir husustur. Program akreditasyonu, eğitim kalitesinin güvence altına alındığını gösteren bir sistemdir. Program akreditasyonu önlisans, lisans ve lisansüstü eğitimde mükemmelle ulaşmayı hedefleyen program yöneticisi ve paydaşlarına yol gösteren bir süreçtir. Başka bir ifade ile program akreditasyonu kalitenin iyileştirilme yaklaşımıdır (Güney, 2019).

Yükseköğretim kurumundaki programların akredite olması yani eğitim kalitesinin güvence altına alınması programın tüm paydaşları açısından önemlidir. Bunun için eğitim kurumlarında kalite kültürünün herkes tarafından benimsenmesi sağlanabilir ve kalite güvence sistemi hususunda akreditasyonun önemi hakkında farkındalık oluşturulabilir.

Özellikle akreditasyonun gerekliliği, program yöneticisi ve akademik personel tarafından anlaşıldığında her birim kendi programında akreditasyon çalışmasını başlatmaya veya akredite ise sürdürmeye istekli olacaktır. Bu amaçla akreditasyon için gerekli olan öz değerlendirme raporu ve kanıtları geniş katılımlı olarak programın öğrenci temsilcileri, akademik/ıdari personeli ve dış paydaş katılımı ile hazırlanarak üniversitenin ilgili makamlarıyla paylaşılması kurumda bir motivasyon oluşturabilir.

Program akreditasyon süreci yükseköğretim kurumları için doğrudan veya dolaylı birtakım maliyetlere katlanmayı ve kaynakları kullanmayı gerektirmektedir. Bu bağlamda, ulusal ve uluslararası akreditasyon kuruluşlarının güncel akreditasyon hizmet bedellerine kuruluşların web sitelerinden ulaşılabilir. Bu bedeller akreditasyon kuruluşlarına göre

farklılıklar göstermektedir. Üniversitemizde program akreditasyonuna başvuru yapmak isteyen programların, fayda-maliyet analizi çerçevesinde değerlendirilmesi için kurum içinde başvuru değerlendirme süreci işletilerek ilgili kurul ve komisyonlara bilgiler verilmektedir.

Yükseköğretim kurumu yöneticileri, programın akreditasyon süreci ile ilgili sorun olarak gördüğü konularda (akreditasyon maliyeti, akademik personel başına düşen öğrenci sayısının fazlalığı, sınıf kapasitesinin yetersiz olması, önlem alma ve iyileştirme çalışmalarının layıkıyla yapılamaması, paydaş memnuniyet anketlerinin yeterince alınmaması vb.) gerekli önlemlerin alınması ve iyileştirilmelerin yapılması konusunda program yöneticilerine yardımcı olabilir.

KAYNAKÇA

- Aktan, C. C., & Gencel, U. (2007). Yükseköğretimde Akreditasyon, içinde: C. Can Aktan, Değişim Çağında Yüksek Öğretim. *Yaşar Üniversitesi Yayını*, 1-14. <http://www.canaktan.org/egitim/akreditasyon/aktan-akredit.pdf> adresinden alındı
- Artugal, S. M. (2010). *Mühendislik Eğitiminde Toplam Kalite Yönetimi ve Metalurji ve Malzeme Mühendisliği Bölümündeki ABET Uygulamaları*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Bakioğlu, A., & Baltacı, R. (2000). Üniversitede Akreditasyon ve Düşünceler. *Öneri Dergisi*, 13-39.
- Bayındır, S., Efe, Y., & Başer, M. (2018). Hemşirelik Eğitiminde Akreditasyon. *ERÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 17-23.
- Ceylan, M. (2009). *Türkiye'de Kalite Akreditasyonu ve TÜRKAK*. Muğla: Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çağlar, İ., & Kılıç, S. (2008). *Kalite Güvence Standartları*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Çelik, O., & Gürdal, K. (1999). Muhasebe eğitiminde kalite arayışları ve akreditasyon (eşdeğerleme) standartları. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 45-67.

Trakya Üniversitesi Kalite ve Strateji Yönetimi Dergisi
Temmuz 2023 Cilt 3 Sayı 2 (67-87)

Erkuş, L., & Özdemir, S. (2010). Eğitim Fakültelerinin Akreditasyon Sürecine Hazır Olma Durumuna İlişkin Öğretim Elemanlarının Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 118-133.

Gencil, U. (2001). Yükseköğretim Hizmetlerinde Toplam Kalite Yönetimi ve Akreditasyon. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 164-218.

Güney, A. (2019). Accounting Education in Accreditation Process. *Kastamonu Education Journal*, 27(2), 939-947.

Koyuncu, S. (2007). *Türk Ortaöğretim Sisteminde Okulların Akreditasyon Yeterlilik Düzeyleri (Sakarya İli Örneği)*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kurulu, Y. (2022). *Üniversite İzleme ve Değerlendirme Genel Raporu 2022*. Ankara: Yükseköğretim Kurulu. <https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/2022/2022-universite-izleme-ve-degerlendirme-genel-raporu.pdf> adresinden alındı

Sarp, N. (2014). *Toplam Kalite Yönetimi Uygulamaları*. LEFKE-KKTC: Siyasal Kitapevi.

YÖKAK. (2023). *YÖKAK*. <https://yokak.gov.tr/akreditasyon-kuruluslari/tescil-suresi-devam-edenler> adresinden alındı

